

مطالعه ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه رضایت شغلی اسپکتور در پزشکان و پرستاران بیمارستان‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی کرمان

علی اکبر اکبری تبار^۱ (M.Sc)، حمیدرضا مکرمی^{۲*} (M.Sc)، مرتضی نظیفی^۴ (Ph.D)، عمید رهی^۵ (B.Sc)، احسان میرکماندار^۵ (B.Sc)، مهدی حسین پوری^۶ (M.Sc)

- ۱- دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده علوم اجتماعی
- ۲- دانشگاه علوم پزشکی کرمان، مرکز تحقیقات مدل‌سازی در سلامت
- ۳- دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده پزشکی، گروه مهندسی بهداشت حرفه‌ای
- ۴- دانشگاه سمنان، گروه علوم تربیتی و کودکان استثنایی
- ۵- دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کمیته تحقیقات دانشجویی
- ۶- دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم ریاضی، گروه آمار

چکیده

سابقه و هدف: رضایت شغلی یکی از متغیرهای مهم در ارزیابی سلامت کاری است. پرسش‌نامه‌ی رضایت شغلی با کوشش پال اسپکتور برای اندازه‌گیری این متغیر در محیط‌های کاری ساخته شد. هدف این پژوهش این بود که ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه‌ی رضایت شغلی اسپکتور را در ایران مورد بررسی قرار دهد. مواد و روش‌ها: در این پژوهش پرسش‌نامه‌ی اسپکتور به زبان فارسی ترجمه شد. نمونه‌ای متشکل از ۴۱۵ نفر از کارکنان بیمارستان‌های کرمان در این پژوهش شرکت کردند و پرسش‌نامه‌ها را تکمیل نمودند. یافته‌ها: تحلیل اعتبار با روش آلفای کرونباخ صورت گرفت و ضریب آلفای کرونباخ کلی مربوط به شش خرده مقیاس استخراج شده برابر ۰/۶۶۶ برآورد گردید. تحلیل عاملی اکتشافی ۶ عامل را در پاسخ‌های شرکت‌کنندگان شناسایی نمود که روی هم رفته ۶۵/۴۴ درصد از واریانس کلی را تبیین نمودند. نتیجه‌گیری: تحلیل عاملی اکتشافی ابعاد زیر را شناسایی نمود: پرداخت، ارتقا، نظارت، همکاران، ماهیت کار و روابط. این یافته‌ها نشان دادند که پرسش‌نامه‌ی رضایت شغلی اسپکتور از روایی سازه و همسانی درونی خوبی برخوردار است. ترجمه‌ی فارسی این پرسش‌نامه مقیاسی معتبر و روا برای سنجش رضایت شغلی در ایران است.

واژه‌های کلیدی: رضایت شغلی، پرسش‌نامه‌ها، تجزیه و تحلیل آماری عاملی، روان‌سنجی

مقدمه

برنامه‌های نظام پیشنهادها شود که در نهایت می‌تواند موجب دستیابی سازمان به اهداف خود گردد [۲،۱]. در همین راستا کشورهای توسعه‌یافته اهمیت خاصی برای پژوهش‌های محیط کار قائل هستند. این پژوهش‌ها فرایندهایی دورانی و خود تصحیح‌کننده هستند که در آن‌ها متغیرهای بهداشت کار اندازه‌گیری می‌شوند تا پژوهش‌گران قادر باشند تغییرات

یکی از اهداف متخصصان بهداشت شغلی، ارتقای رضایت شغلی کارکنان در سازمان است. تحقق این هدف می‌تواند موجب کاهش شکایات کارکنان، کاهش غیبت از کار، کاهش نیاز به راه‌کارهای انضباطی، افزایش نگرش مثبت کارکنان، ارتقای روحیه و تعهد کاری و افزایش مشارکت آنان در

داده‌اند [۸-۱۱]، اما در ایران در مورد ساختار عاملی این ابزار، پژوهش‌چندانی صورت نگرفته است. بنابراین، این سوال مطرح است که آیا نسخه‌های فارسی این پرسش‌نامه باز هم همان ۹ بعد ادعا شده در نسخه اصلی این ابزار را می‌سنجند. لذا هدف این پژوهش رواسازی و بررسی ساختار عاملی نسخه فارسی پرسش‌نامه رضایت شغلی است.

مواد و روش‌ها

پرسش‌نامه رضایت شغلی اسپکتور. این پرسش‌نامه متشکل از ۳۶ سوال خودگزارشی است و نمره نهایی حاصل جمع کل سوال‌ها است. در مجموع پرسش‌نامه دارای ۹ بعد است که هر بعد آن توسط ۴ سوال سنجیده می‌شود. این ابعاد عبارتند از: رضایت از حقوق (سوال‌های ۱، ۱۰، ۱۹ و ۲۸)، ارتقای شغلی (سوال‌های ۲، ۲۰، ۱۱ و ۳۳)، نظارت (سوال‌های ۳، ۲۱، ۱۲ و ۳۰)، مزایای جانبی (سوال‌های ۴، ۲۲، ۱۳ و ۲۹)، پاداش‌ها (سوال‌های ۵، ۱۱، ۲۳ و ۳۲)، روندهای اجرایی کار (سوال‌های ۶، ۱۵، ۲۴ و ۳۱)، همکاران (سوال‌های ۷، ۱۶، ۲۵ و ۳۴)، ماهیت کار (سوال‌های ۸، ۱۷، ۲۷ و ۳۵) و اطلاع‌رسانی (سوال‌های ۹، ۱۸، ۲۶ و ۳۶) [۱۱، ۱۰].

شاخص کیفیت خواب پیتزبرگ. این پرسش‌نامه متشکل از ۱۹ سوال خودگزارشی است و نمرات حاصل از این سوالات با یک روش محاسبه بالینی به هفت مولفه تبدیل می‌شوند. سپس همه‌ی این مولفه‌ها با هم جمع زده می‌شوند تا نمره‌ی کیفیت خواب کلی به دست آید. پژوهش‌های خارجی بسیاری همسانی درونی، ثبات زمانی و روایی سازه‌ی این پرسش‌نامه را تایید کرده‌اند [۱۶-۱۲]. اعتبار و روایی این پرسش‌نامه در جمعیت ایرانی ارزیابی شده است [۱۷].

فرم ۲۸ سوالی پرسش‌نامه‌ی سلامت عمومی. فرم ۲۸ سوالی پرسش‌نامه‌ی سلامت عمومی (General health questionnaire-28, GHQ-28)، توسط گلدبرگ و هیلر در سال ۱۹۷۹ تدوین و سوال‌های آن بر اساس روش تحلیل عاملی فرم ۶۰ سوالی اولیه استخراج

مؤلفه‌های بهداشت کار را در یک سازمان بررسی کنند. دسترسی به ابزارهای معتبری برای سنجش متغیرهای بهداشت کار مهم است زیرا با استفاده از آن‌ها با اطمینان بیشتری می‌توانیم نتیجه بگیریم که در تغییر مؤلفه‌های خاص بهداشت کار تا چه اندازه موفق بوده‌ایم.

رضایت شغلی یکی از متغیرهای سلامت کار است. میرکمالی به نقل از دراک اظهار می‌کند بین شرایط ایمنی و بهداشت محیط کار و رضایت شغلی رابطه‌ای مثبت وجود دارد [۳]. تعریف‌های متعددی از رضایت شغلی وجود دارد: نوعی حالت هیجانی لذت‌بخش که از ارزیابی کارِ شخص حاصل می‌شود [۴]، نوعی واکنش هیجانی به کار خویش یا نوعی نگرش نسبت به کار خویش [۵]. وایس اظهار می‌کند رضایت شغلی نوعی نگرش است، اما پژوهش‌گران باید بین عناصری که در این نگرش مورد ارزیابی شناختی قرار می‌گیرند - که هیجان، باورها و رفتارها هستند - تمایز قایل شوند [۵]. طبق این تعریف، ما از طریق ارزیابی احساس‌ها، باورها و رفتارهایمان به نگرشی درباره‌ی کار خویش دست می‌یابیم [۵].

پرسش‌نامه‌ی رضایت شغلی (Job satisfaction survey, JSS) ابزاری مناسب برای سنجش رضایت شغلی است که توسط پال اسپکتور طراحی شده است [۶]. زارع مقیاس رضایت شغلی اسپکتور را در ایران اعتباریابی نموده است [۷]. با این حال، در ایران در زمینه‌ی مشخصات روان‌سنجی این ابزار پژوهش‌های بسیار کمی انجام شده است.

با توجه به اهمیت رضایت شغلی در حرفه‌ی پرستاری و پزشکی، تاثیر فراوان آن بر کیفیت و نحوه انجام فعالیت‌های این مشاغل و نیز علاقه‌مندی مسؤلان دانشگاه علوم پزشکی کرمان به انجام طرحی در زمینه سنجش رضایت شغلی در بیمارستان‌های وابسته، انطباق و رواسازی پرسش‌نامه رضایت شغلی اسپکتور در دستور کار قرار گرفت.

پرسش‌نامه رضایت شغلی دارای ۹ بعد است که هر بعد آن توسط ۴ سوال سنجیده می‌شود. هر چند پژوهش‌های تحلیل عاملی در سایر کشورها ساختار ۹ بعدی این مقیاس را نشان

پرسش‌نامه‌ها بین تعداد مشخصی از کارکنان پزشک و پرستار (۴۱۵ نفر) که در بیمارستان‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی کرمان مشغول به کار بودند و به روش تصادفی از بین کل پرسنل پزشک و پرستار این بیمارستان‌ها انتخاب شدند، توزیع گردید. داده‌ها با استفاده از این پرسش‌نامه‌ها جمع‌آوری گردید. در نهایت داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفت و شاخص‌های آلفای کرونباخ، شاخص‌های روایی هم‌زمان (همبستگی با شاخص کیفیت خواب پیتزبرگ و سلامت عمومی ۲۸ سوالی) و نیز ساختار عاملی این پرسش‌نامه استخراج گردید. در این مطالعه پاسخ‌دهندگان هیچ‌گونه اجباری برای ورود به مطالعه نداشتند و از پرسش‌نامه بی‌نام استفاده شد. در نهایت داده‌های جمع‌آوری شده به صورت جمعی و نه فردی تحلیل گشت.

نتایج

از تعداد نمونه‌ی انتخاب شده، ۱۷۴ نفر (۴۱/۹ درصد) مرد و ۲۴۱ نفر (۵۸/۱ درصد) زن بودند؛ ۱۰۸ نفر از این افراد (۲۶ درصد) مجرد و ۲۹۶ نفر (۷۱/۳ درصد) متاهل بوده‌اند و تعداد ۱۱ نفر (۲/۶ درصد) نیز مطلقه و یا دارای همسر فوت شده بودند. میانگین تحصیلات این نمونه ۱۵/۳۳ سال بوده است و میانگین سابقه کار آن‌ها ۱۱/۴۸ سال بوده است. جدول ۱ یافته‌های پژوهش حاضر در زمینه‌ی متغیرهای جمعیت‌شناختی را نشان می‌دهد. در بررسی میزان پایایی پرسش‌نامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ مشخص گردید که ضریب هم‌سانی درونی همه‌ی خرده‌مقیاس‌ها غیر از دو خرده‌مقیاس شرایط اجرای کار و همکاران، بالاتر از ۰/۶ است (جدول ۲).

در تحلیل داده‌ها، ابتدا به منظور حصول اطمینان از نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولوموگروف-اسمیرنوف استفاده گردید؛ سپس به منظور کفایت داده‌ها برای انجام تحلیل عاملی، از آزمون کفایت نمونه KMO استفاده شد، به طوری‌که شاخص KMO مساوی با ۰/۸۴۲ به دست آمد؛ بنابراین داده‌های گردآوری شده برای انجام تحلیل عاملی مناسب

گردید. این پرسش‌نامه دربرگیرنده ۴ خرد مقیاس علایم جسمانی، اضطراب و اختلال خواب، اختلال در کارکرد اجتماعی و افسردگی شدید می‌باشد [۱۹، ۱۸]. مرور مطالعات انجام شده در کشورهای مختلف جهان در زمینه اعتباریابی پرسش‌نامه سلامت عمومی دلالت بر اعتبار و روایی بالای این آزمون داشته است [۲۶-۲۰]. جستجوی مقالات منتشر شده در ایران نیز نشان می‌دهد که اعتباریابی پرسش‌نامه ۲۸ سوالی سلامت عمومی در ایران تا کنون توسط پالانگ، نصر و شاه‌محمدی در سال ۱۹۹۶؛ نجفی صولتی و دهکردی در ۱۳۷۹ و نوربالا و همکاران در ۱۹۹۹ انجام گرفته است [۲۹-۲۷].

روند اجرای پژوهش. در این مطالعه که به صورت مقطعی اجرا شد، جهت بررسی روایی زبان‌شناختی (Linguistic validation)، ابتدا پرسش‌نامه JSS با روش ترجمه مستقیم (Forward translation) - به مفهوم ترجمه انگلیسی به فارسی - توسط دو نفر از اساتید مسلط به زبان انگلیسی که یک نفر در حوزه روان‌شناسی فعالیت می‌کرد و نفر دیگر در حوزه علوم پزشکی، به صورت جداگانه ترجمه گردید. سپس ضمن مقایسه متن دو نسخه ترجمه پیش‌گفت، یک نسخه فارسی تهیه گردید. در این گام، هدف کسب اطمینان از این موضوع بود که سوال‌های پرسش‌نامه هیچ نوع ابهامی ندارند و وقتی متخصصان یا افراد مختلف آن را می‌خوانند می‌توانند از سوالات آن به درک مشترکی دست یابند. در مرحله بعد ترجمه معکوس (Backward translation) به معنی ترجمه فارسی به انگلیسی - توسط یک نفر از اساتید مسلط به زبان انگلیسی که از محتوای پرسش‌نامه اولیه اطلاعی نداشت، انجام شد. در گام آخر با مقایسه دو نسخه تهیه شده - فارسی و انگلیسی - اصلاحات مورد نیاز در ترجمه فارسی اعمال گردید. بدین ترتیب نسخه فارسی پرسش‌نامه JSS آماده و برای مطالعه آزمایشی جهت بررسی روایی ظاهری (Face validity) و سایر مشکلات احتمالی بر روی ۳۰ نفر از نمونه‌های در دسترس انجام شد. هیچ‌گونه مشکلی از نظر درک سوالات، از طرف پاسخ‌دهندگان گزارش نشد.

می‌دهد. همان‌طور که پیش‌بینی می‌شد حذف سوال‌های (۲، ۶، ۸، ۱۵، ۱۶، ۱۹، ۲۴ و ۳۱) باعث روشن‌تر شدن ساختار عاملی نسخه‌ی فارسی پرسش‌نامه‌ی رضایت شغلی اسپکتور در نمونه‌ی مورد بررسی در این پژوهش گردید. هم‌چنین در این جدول مشاهده می‌گردد که برخلاف پرسش‌نامه‌ی رضایت شغلی اسپکتور، تنها ۶ عامل از ۹ عامل مطرح شده، در نسخه‌ی فارسی پرسش‌نامه این پژوهش قابل شناسایی است.

با توجه به این‌که داده‌ها نرمال بود، در بررسی همبستگی بین خرده‌مقیاس‌های رضایت شغلی از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. می‌بایست خاطر نشان کرد از آن‌جا که در فرایند تحلیل مولفه‌های اصلی در این پژوهش تنها ۶ عامل در پرسش‌نامه‌ی رضایت شغلی به طور نسبی شناسایی شد، در ادامه برای بررسی همبستگی بین خرده‌مقیاس‌های این پرسش‌نامه صرفاً همبستگی میان این شش عامل با هم مد نظر قرار می‌گیرد. جدول ۴ همبستگی بین خرده‌مقیاس‌های رضایت شغلی را نشان می‌دهد. لازم به ذکر است که همه‌ی این همبستگی‌ها به جز یک مورد در سطح کوچک‌تر از ۰/۰۱ معنادار بودند. این موضوع نشان می‌دهد که بین ابعاد مختلف این پرسش‌نامه همبستگی معناداری وجود دارد.

جدول ۵ همبستگی بین پرسش‌نامه رضایت شغلی با مشکلات سلامت عمومی و کیفیت خواب را در این پژوهش نشان می‌دهد. در این جدول مشاهده می‌شود که رضایت شغلی با شدت مشکلات سلامت عمومی همبستگی ۰/۲۴۴- و با مشکلات مربوط به کیفیت خواب ۰/۰۹۴- نشان می‌دهد. این بدان معناست که با افزایش رضایت شغلی از شدت مشکلات سلامتی و کیفیت خواب فرد کاسته می‌شود.

هستند [۳۱، ۳۰]. روش‌های مختلفی برای انجام تحلیل عاملی اکتشافی و استخراج عامل‌ها وجود دارد. در این مطالعه از روش مولفه‌های اصلی - متداول‌ترین و مناسب‌ترین روش برای این تحلیل - استفاده شد. سپس با استفاده از روش تحلیل مولفه‌های اصلی ($n=415$) با چرخش واریماکس، شش عامل شناسایی گردید که روی هم رفته ۶۵/۴۴ درصد از واریانس کلی را تبیین کردند. انجام چرخش واریماکس برای تفسیر بهتر عامل‌ها انجام می‌گیرد.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت شناختی افراد مورد مطالعه

نام متغیر	طبقات	فراوانی	درصد
جنس	مرد	۱۷۴	۴۱.۹
	زن	۲۴۱	۵۸.۱
وضع تاهل	مجرد	۱۰۸	۲۶
	متاهل	۲۹۶	۷۱.۳
	همسر فوت شده	۶	۱.۴
	مطلقه	۵	۱.۲
وضع استخدام	رسمی	۱۹۲	۴۶.۳
	قراردادی	۲۲۳	۵۳.۷
شیفت کاری	روزکار	۲۰۸	۵۰.۱
	نوبت‌کار	۲۰۷	۴۹.۹
شغل دوم	دارد	۳۱	۷.۵
	ندارد	۳۸۲	۹۲.۵
اقدام به اضافه‌کاری	می‌کند	۳۸۱	۹۲
	نمی‌کند	۳۳	۸
مصرف داروی آرام بخش	دارد	۷۲	۱۷.۶
	ندارد	۳۳۷	۸۲.۴
مصرف داروی مسکن درد	دارد	۱۸۲	۴۴.۸
	ندارد	۲۲۴	۵۵.۲
مصرف سیگار	دارد	۳۰	۷.۳
	ندارد	۳۸۵	۹۲.۷
شغل در بیمارستان	پزشک	۱۰۷	۲۱.۲
	پرستار	۳۰۸	۷۸.۸

جدول ۳ بارهای عاملی سوال‌های پرسش‌نامه‌ی رضایت شغلی اسپکتور، حاصل از چرخش واریماکس را نشان

جدول ۲. میزان ضریب آلفای کرونباخ در زیرمقیاس‌های پرسش‌نامه رضایت شغلی اسپکتور

خرد مقیاس‌ها	حقوق	ارتقای شغلی	نظارت	مزایای جانبی	پاداش‌های مشروط	شرایط اجرای کار	همکاران	ماهیت کار	اطلاع‌رسانی
آلفای کرونباخ	۰/۶۰۱	۰/۶۵۸	۰/۷۷۶	۰/۶۸۱	۰/۶۹۲	۰/۳۷۹	۰/۵۴۸	۰/۷۲۵	۰/۶۸۹

جدول ۳. بارهای عاملی سوال‌های پرسش‌نامه رضایت شغلی اسپکتور با چرخش واریمکس

اطلاع‌رسانی		ماهیت کار		همکاران		نظارت		ارتقای شغلی		پرداخت	
بارعاملی	سوال	بارعاملی	سوال	بارعاملی	سوال	بارعاملی	سوال	بارعاملی	سوال	بارعاملی	سوال
۰/۲	۹	۰/۲۴	۸	۰/۶۵۹	۷	۰/۷۸۱	۳	۰/۲	۲	۰/۶۰۴	۱
۰/۶۸۸	۱۸	۰/۷۲۴	۱۷	۰/۲	۱۶	۰/۷۱۷	۱۲	۰/۲	۱۱	۰/۷۵	۱۰
۰/۴۰۳	۲۶	۰/۶۸۱	۲۷	۰/۴۵۹	۲۵	۰/۷۵۷	۲۱	۰/۶۲۱	۲۰	۰/۲۳	۱۹
۰/۶۹۷	۳۶	۰/۸۰۹	۳۵	۰/۵۷۴	۳۴	۰/۶۰۴	۳۰	۰/۸۳۹	۳۳	۰/۴۱۳	۲۸
۰/۴۹۷	میانگین	۰/۶۱۳	میانگین	۰/۴۷۳	میانگین	۰/۷۱۵	میانگین	۰/۴۶۵	میانگین	۰/۵۰	میانگین

جدول ۴. همبستگی بین خرد مقیاس‌های نسخه‌ی فارسی پرسش‌نامه رضایت شغلی اسپکتور

مقیاس کلی	اطلاع‌رسانی	ماهیت کار	همکاران	نظارت	ارتقای شغلی	پرداخت	خرده مقیاس
۰/۷۱۴**	۰/۴۷۵**	۰/۰۷۳	۰/۲۸۷**	۰/۳۱۱**	۰/۵۷۴**	۱	پرداخت
۰/۷۰۳**	۰/۳۹۸**	۰/۱۴۷**	۰/۴۱۳**	۰/۲۸۳**	۱	-	ارتقای شغلی
۰/۶۵۸**	۰/۴۹۲**	۰/۳۶۲**	۰/۴۸**	۱	-	-	نظارت
۰/۶۵۱**	۰/۴۰۳**	۰/۴۶۸**	۱	-	-	-	همکاران
۰/۴۵۹**	۰/۳۰۹**	۱	-	-	-	-	ماهیت کار
۰/۷۴۷**	۱	-	-	-	-	-	اطلاع‌رسانی
۱	-	-	-	-	-	-	مقیاس کلی

** معنی داری در سطح اطمینان ۹۹٪

جدول ۵. همبستگی بین پرسش‌نامه رضایت شغلی و سایر متغیرهای

مرتبط با بهداشت کار

رضایت شغلی	کیفیت خواب	سلامت عمومی
معناداری (دو دامنه)	۰/۰۹۴	۰/۲۴۴
	۰/۰۵۷	۰/۰۰۱

بحث و نتیجه‌گیری

در آمریکا سه مقوله جداگانه تلقی می‌شوند [۹]. به خصوص هنگامی که تحلیل عاملی اکتشافی با روش مولفه‌های اصلی و چرخش واریمکس با در نظر گرفتن مقادیر ویژه بزرگ‌تر از یک انجام پذیرد، سوال‌های مربوط به سه خرده‌مقیاس پاداش، مزایای جانبی و حقوق یک خرده‌مقیاس را به دست می‌دهند.

نتایج تحقیقات صورت گرفته توسط نسخه ترکی و لتونی ۹ عامل را شناسایی کردند؛ به طوری که ضرایب میانگین آلفای کرونباخ آن‌ها به ترتیب ۰/۷۸ و ۰/۸ بود [۳۳، ۳۲]. هم‌چنین نتایج مطالعه زیو و هم‌کاران حاکی از آن است که دو خرده‌مقیاس هم‌کاران و ماهیت کار دارای میزان آلفای کرونباخ کم‌تر از ۰/۶ است و میانگین ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۱ به دست آمد [۹]. این یافته‌ها مبین آن است که میانگین ضریب آلفای مطالعه ما پایین‌تر از این مطالعات می‌باشد. مهم‌ترین علل می‌تواند عدم انطباق کافی گویه‌ها با فرهنگ ایرانی باشد. این یافته‌ها نشان می‌دهند که لازم است در مطالعات بعدی با این پرسش‌نامه، سوال‌هایی که متناسب با

در مطالعه حاضر ضرایب آلفای کرونباخ برای شش خرده‌مقیاس به صورت، حقوق (۰/۶۰۱)، ارتقای شغلی (۰/۶۵۸)، نظارت (۰/۷۷۶)، همکاران (۰/۵۴۸)، ماهیت کار (۰/۷۲۵) و اطلاع‌رسانی (۰/۶۸۹) محاسبه شد و ضریب آلفای کرونباخ کلی مربوط به شش خرده‌مقیاس استخراج شده برابر ۰/۶۶۶ برآورد گردید. البته شناسایی نشدن ۳ عامل دیگر این پرسش‌نامه، یعنی شرایط اجرایی، مزایای جانبی و پاداش‌های مشروط می‌تواند از علل مختلفی ناشی شده باشد. از جمله می‌توان به یکسان بودن سیستم پاداش، مزایای جانبی و حقوق در ایران اشاره کرد، در حالی که این خرده‌مقیاس‌ها

روایی این پرسش‌نامه با توجه به ملاحظات خاص آن نمونه است.

همان‌گونه که مشاهده شد نتایج تحلیل عاملی اکتشافی نشان می‌دهد که تمام ۹ خرده‌مقیاس این پرسش‌نامه را نمی‌توان به جامعه ایرانی تعمیم داد. در تبیین این یافته می‌توان به یکسان بودن سیستم پاداش، مزایای جانبی و حقوق در ایران اشاره کرد که همگی بیان‌کننده یک مقوله هستند. بنابراین نتایج تمامی آزمون‌ها و سنجش‌های انجام شده می‌توان چنین گفت که شش خرده‌مقیاس رضایت شغلی اسپکتور روایی و پایایی مناسبی در نمونه مطالعه شده داشته است و قابلیت استفاده در تحقیقات بعدی را دارد.

تشکر و قدردانی

این مطالعه حاصل یک طرح پژوهشی است و به وسیله دانشگاه علوم پزشکی کرمان حمایت مالی شده است. نویسندگان این مقاله مراتب تشکر و قدردانی خود را از پرسنل بیمارستان‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی شهر کرمان به سبب همکاری شایسته در اجرای تحقیق اعلام می‌دارند.

منابع

- [1] Gordon JR. A diagnostic approach to organization behavior, 4th ed. Boston: Allyn and Bacon; 1993.
- [2] shareef R, Crabtree J. QWL programs facilitate change. *Personnel J* 1990; 69: 50-67.
- [3] Mirkamali SM, Narenji sani F. A study on the relationship between the quality of work life and job satisfaction among the faculty members of the university of Tehran and Sharif university of technology. *Pajouhesh Dar Pezeshki* 2009; 48: 71-101. (Persian)
- [4] Brief AP, Weiss HM. Organizational behavior: affect in the workplace. *Annu Rev Psychol* 2002; 53: 279-307.
- [5] Weiss HM. Deconstructing job satisfaction: separating evaluations, beliefs and affective experiences. *Hum Resour Manage R* 2002; 12: 173-194.
- [6] Spector PE. Job satisfaction: application assessment causes, and consequences. 1st ed. Thousand Oaks: Sage Publications 1997.
- [7] Zareh M. Validity and reliability of job satisfaction survey scale. the second conference of human resource development. *gostaresh va noosazi sanayeh Iran* 1384. (Persian)
- [8] van Saane N, Sluiter JK, Verbeek JH, Frings-Dresen MH. Reliability and validity of instruments measuring job satisfaction—a systematic review. *Occup Med* 2003; 53:191-200.
- [9] Xiu-yun L, Qing-guo Z, Yu-wen Y, Zhi-hong W, Yu-bo Z. Validity of job satisfaction survey scale in chinese. international conference on management science and engineering (ICMSE): Melbourne, Australia; 2010.
- [10] Shahzad S, Begum N. Urdu Translation and Psychometric Properties of Job Satisfaction Survey (JSS) in Pakistan Salman

فرهنگ ایرانی نیستند مجدداً مورد بازنگری و بازنویسی قرار داده شوند تا انطباق بیش‌تری با فرهنگ ایرانی پیدا کنند.

بر اساس نتایج تحلیل عاملی شش عامل استخراج شد که ۶۵/۴۴ درصد از واریانس کلی را تبیین کردند که با نتایج حاصل از مطالعه اسپکتور و یلبوگا در توافق است [۳۲، ۱۱]. در واقع می‌توان اذعان نمود که اعتبار تحلیل عاملی اکتشافی انجام شده در این مطالعه همانند نظیر آن در نسخه آمریکایی و ترکی پرسش‌نامه اسپکتور است. با این وجود در این مطالعه، تحلیل عاملی اکتشافی سوال‌های نسخه فارسی پرسش‌نامه، ۶ عامل را شناسایی نمود؛ در حالی‌که در آن نسخه‌ها، ۹ عامل شناسایی شد.

جهت سنجش میزان همسانی درونی مقیاس‌ها و گویه‌های شاخص رضایت شغلی اسپکتور در نمونه مورد بررسی، مشاهده شد که تمامی خرده‌مقیاس‌ها میزان آلفای مناسبی داشتند به جز دو مورد شرایط اجرای کار و همکاران که با بررسی دقیق‌تر این خرده‌مقیاس‌ها و گویه‌های آن‌ها، سوالاتی که نامفهوم بوده و انطباق کافی با فرهنگ ایرانی نداشتند شناسایی شدند که لازم است این سوال‌ها در مطالعات بعدی بازنویسی شده و مجدداً مورد مطالعه مقدماتی قرار گیرند تا همبستگی‌های بالاتری با خرده‌مقیاس مربوط به خود و نیز مقیاس کلی نشان دهند.

سنجش همبستگی میان خرده‌مقیاس‌ها حاکی از این امر بود که در میان این عوامل نیز همبستگی مناسبی مشاهده می‌شود و حاکی از شایستگی این شاخص‌ها در کنار یک‌دیگر برای سنجش رضایت شغلی می‌باشد.

به طور کلی می‌توان گفت که نسخه فارسی پرسش‌نامه رضایت شغلی از اعتبار و روایی مناسبی جهت سنجش میزان رضایت شغلی در نمونه بررسی شده برخوردار بوده و قابلیت استفاده در پژوهش‌های بعدی را دارد؛ البته با توجه به انجام این مطالعه بین گروه‌های شغلی خاص (پزشکان و پرستاران) تعمیم این نتیجه و استفاده از نسخه فارسی پرسش‌نامه رضایت شغلی اسپکتور در مطالعه نمونه‌های دیگر در جوامع آماری و محیط‌های کاری متفاوت مستلزم بررسی ابتدایی پایایی و

- english version and Indian version. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol* 1989; 24: 317-320.
- [23] Aderibigbe YA, Gureje O. The validity of the 28-item general health questionnaire in a nigerian antenatal clinic. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol* 1992; 27: 280-283.
- [24] Stansfield SA, Marmot MG. Social Psychiatry in British civil servants: A validated screening survey using the general health questionnaire. *Psychol Med* 1992; 22: 739-749.
- [25] Cheung P, Spears G. Reliability and validity of the cambodian version of the 28-item general health questionnaire. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol* 1994; 29: 95-99.
- [26] Goldberg DP, Gater R, Sartorius N, Ustun TB, Piccinelli M, Gureje O, Rutter C. The validity of two versions of the GHQ in the WHO study of mental illness in general health care. *Psychol Med* 1997; 27: 191-197.
- [27] Noorbala AA, Mohammad K, Bagheri Yazdi SA. validation of GHQ-28 in Iran. *Hakim Res J* 1999; 5: 101-110. (Persian)
- [28] Palahang H, Nasr M, Shahmohammadi D. Epidemiology of mental illness in Kashan city. *Iran J Psychiatry Clin Psychol* 1996; 4: 19-27. (Persian)
- [29] Najafi M, Solati-e-dehkordi SK, Forooz-bakhsh F. The relationship between job burnout and mental health among employees of Esfahan's Center for research and production of nuclear fuel. *J Shahrekord Univ Med Sci* 2000; 2: 34-41. (Persian)
- [30] Meyers LS, Gamst GC, Gurino AJ. *Applied multivariate research: design and interpretation*, 1st ed. Thousand Oaks: Sage Publications; 2006.
- [31] Pullant J. *SPSS survival manual. A step-by- step guide to data analysis using SPSS for windows*, 1st ed. Philadelphia: Open university press; 2001.
- [32] Yelboga A. Validity and reliability of the Turkish version of the job satisfaction survey (JSS). *Word Appl Scien J* 2009; 6: 1066-1072.
- [33] Astrauskaite M, Vaitkevicius R, Perminas A. Job satisfaction survey: a confirmatory factor analysis based on secondary school teachers' sample. *Int J Bus Manage* 2011; 6: 41-50.
- Shahzad Institute of Clinical Psychology University of Karachi, Pakistan. *Inter J Edu Psychol Assess* 2011; 9: 57-74.
- [11] Spector PE. Measurement of human service staff satisfaction: development of the job satisfaction survey. *Am J Community Psychol* 1985; 13: 693-713.
- [12] Carpenter JS, Andrykowski MA. Psychometric evaluation of Pittsburgh Sleep Quality Index. *J Psychosom Res* 1998; 45: 5-13.
- [13] Shochat T, Tzischinsky O, Oksenberg A, Peled R. Validation of the pittsburgh sleep quality index hebrew translation (PSQI-H) in a sleep clinic sample. *Isr Med Assoc J* 2007; 9: 853-856.
- [14] Beck SL, Schwartz AL, Towsley G, Dudley W, Barsevick A. Psychometric evaluation of the pittsburgh sleep quality index in cancer patients. *J Pain Symptom Manage* 2004; 27: 140-148.
- [15] Cole JC, Motivala SJ, Buysse DJ, Oxman MN, Levin MJ, Irwin MR. Validation of a 3-factor scoring model for the Pittsburgh sleep quality index in older adults. *Sleep* 2006; 29: 112-116.
- [16] Burkhalter H, Sereika SM, Engberg S, Wirz-Justice A, Steiger J, DE Geest S. Structure validity of the pittsburgh sleep quality index in renal transplant recipients: A confirmatory factor analysis. *Sleep Biol Rhythms* 2010; 8: 274-281.
- [17] Behroozi-far S, Zenoozi SH, Nezafati MH, Esmaili H. The study of the factors influencing the quality and quantity of nightly sleep in Patients after coronary vassals conjunction surgery. *J Shaheed Sadoughi Univ Med Sci* 2008; 16: 57-66. (Persian)
- [18] Goldberg DP, Hillier VF. A scaled version of the general health questionnaire. *Psychol Med* 1979; 9: 139-145.
- [19] Williams P, Goldberg DP, Mari J. The validity of the GHQ-28. *Soc Psychiatry* 1987; 21: 15-18.
- [20] Mari JJ, Williams P. A comparison of the validity of two psychiatric screening questionnaires in Brazil using ROC analysis. *Psychol Med* 1985; 15: 651-659.
- [21] Bridge KW, Goldberg DP. The validation of the GHQ-28 in neurological patients. *Br J Psychiatry* 1986; 148 :548-553.
- [22] Sriram TG, Chandrashekar CR, Isac MK, Shanmugham V. The general health questionnaire (GHQ): comparison of the

Archive

Psychometric properties of Spector's job satisfaction survey in the Iranian population

Ali Akbar Akbaritabar (M.Sc)¹, Hamidreza Mokarami (M.Sc)^{*2,3}, Morteza Nazifi (Ph.D)⁴, Amid Rahi (B.Sc)⁵, Ehsane mirkamandar (B.Sc)⁵, Medhi Hosseinpouri (MS.c)⁶

1 - Faculty of Social Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

2 - Research Center for Modeling in Health Center, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran

3 - Dept. of Occupational Health Engineering, Faculty of Medical Sciences, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

4 - Dept. of Educational Sciences and Exceptional Children, Semnan University, Semnan, Iran

5 - Student Research committee, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran

6 - Dept. of Statistics, Faculty of Mathematical Sciences, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

(Received: 31 Jul 2012 Accepted: 1 Dec 2012)

Introduction: Job satisfaction is one of the important variables in the evaluation of work health. Job satisfaction survey developed by Paul Spector to measure this variable in job settings. The aim of this study was to examine the psychometric properties of Spector's Job Satisfaction (JSS) Survey in Iran.

Materials and Methods: In this study, Spector's questionnaire was translated in Persian language. A sample of 415 employees in Kerman (Iran) hospitals participated in this study and filled out the questionnaires.

Results: Cronbach's alpha reliability analysis showed appropriate item-total correlations for subscales and a good total scale internal consistency. An exploratory factor analysis (EFA) identified 6 factors in participants' responses which could explain 65.44 percent of the total variance altogether.

Conclusion: EFA identified dimensions of pay, promotion, supervision, coworkers, nature of work, and communication. These findings showed that JSS has a good construct validity and internal consistency. Persian translation of JSS is a reliable and valid measure to assess job satisfaction in Iran.

Keywords: Job satisfaction, Questionnaires, Factor analysis, Statistical, Psychometric

---

* Corresponding author: Fax: +98 21 82884555; Tel: +98 21 82883585
mokarami39@yahoo.com